

Commissie Implementatie nieuw Wetboek van Strafvordering

Factsheet

Iedereen die zich sterk maakt voor recht en veiligheid, misdaadbestrijding en aanpak van ondermijning pleit ook voor modernisering van het Wetboek van Strafvordering. Anders bouw je beleid op drijfzand.

Rianne Letschert, voorzitter onafhankelijke commissie Implementatie nieuw Wetboek van Strafvordering

Inhoud

- 1 Waarom is het gemoderniseerde Wetboek van Strafvordering nodig? (p2)
- 2 Een beter begrijpelijk wetboek (p2)
- 3 Wat is de actuele stand van zaken rond het gemoderniseerde wetboek? (p2)
- 4 Wie hebben meegewerkt aan het gemoderniseerde wetboek? (p3)
- 5 Een wetboek dat meer rechtszekerheid biedt (p3)
- 6 Kunnen rechtszaken sneller worden afgehandeld met het gemoderniseerde wetboek? (p3)
- 7 Wat verandert er met het gemoderniseerde wetboek voor slachtoffers en nabestaanden? (p3)
- 8 Wat verandert er met het gemoderniseerde wetboek voor verdachten en advocaten? (p4)
- 9 Nieuwe opsporingsbevoegdheden (p5)
- 10 Waarborgen voor privacy (p5)
- 11 Beeld en geluid als zelfstandig bewijs (p5)
- 12 Wat is de rol en taak van de Commissie Implementatie nieuw Wetboek van Strafvordering? (p6)
- 13 Wat kost invoering van het gemoderniseerde Wetboek van Strafvordering? (p6)
- 14 Codificering belangrijk (p6)

1 Waarom is het gemoderniseerde Wetboek van Strafvordering nodig?

Het gemoderniseerde wetboek is 'de juridische ruggengraat voor een evenwichtige modernisering van de strafrechtketen', staat in de begroting 2021 voor Justitie en Veiligheid.

Het Wetboek van Strafvordering is van cruciaal belang in een democratische rechtsstaat. Het bevat de spelregels voor de opsporing, vervolging en berechting van strafbare feiten, en voor de tenuitvoerlegging van strafrechtelijke beslissingen (uitspraken van de rechter en strafbeschikkingen van het OM). Er staat bijvoorbeeld in wie welke opsporingsbevoegdheden mag toepassen en onder welke voorwaarden. Het waarborgt bovendien de grond- en mensenrechten van iedereen die onderwerp is van een strafrechtelijk onderzoek.

Het Wetboek van Strafvordering dateert in zijn huidige opzet uit 1926. Het is de afgelopen eeuw zo'n 150 keer gewijzigd en functioneert nog steeds, maar is verouderd. Daardoor is het niet optimaal toegesneden op de digitalisering in de strafrechtketen en de aanpak van nieuwe vormen van misdaad, zoals digitale criminaliteit en ondermijning.

De herziening van het Wetboek van Strafrecht komt neer op een modernisering van het strafrecht, geen hervorming. Het gemoderniseerde wetboek bouwt voort op het bestaande wetboek, codificeert jurisprudentie van de Hoge Raad en maakt belangrijke rechtsprincipes die nu nog niet in de wet staan expliciet, zoals de beginselen van proportionaliteit en subsidiariteit bij de inzet van opsporingsbevoegdheden. Het is logischer van opbouw en minder gevoelig voor verdere ontwikkeling van de techniek. Maar de grondslagen van het strafproces blijven hetzelfde als nu.

De noodzaak van een gemoderniseerd Wetboek van Strafvordering wordt dan ook breed gedragen in de strafrechtketen. In totaal werken in die keten zo'n 100.000 mensen: rechters en officieren van justitie, advocaten, politiemensen, medewerkers van de koninklijke marechaussee en bijzondere opsporingsdiensten, maar ook bijzonder opsporingsambtenaren (BOA's), medewerkers van gevangnissen en van de reclassering.

2 Een beter begrijpelijk wetboek

Door de vele incidentele wijzigingen van de afgelopen decennia is het bestaande Wetboek van Strafvordering onoverzichtelijk geworden. Na de modernisering is het Wetboek van Strafvordering weer inhoudelijk begrijpelijk, logisch van opbouw en daarmee beter toegankelijk voor een ieder. Het stelsel van de bijzondere opsporingsbevoegdheden wordt in het gemoderniseerde wetboek bijvoorbeeld sterk vereenvoudigd omschreven. De nieuwe structuur maakt het bovendien makkelijker om nieuwe artikelen toe te voegen.

3 Wat is de actuele stand van zaken rond het gemoderniseerde wetboek?

Een ambtelijke versie van het gemoderniseerde Wetboek van Strafvordering is klaar en voor iedereen te raadplegen via rijksoverheid.nl. Het gemoderniseerde wetboek is inhoudelijk klaar om te worden voorgelegd aan de Raad van State. Daarna volgt politieke besluitvorming. In de justitiebegroting voor 2021 wordt alvast de Innovatiewet Strafvordering aangekondigd, die de weg vrijmaakt om in pilots een aantal onderdelen van het gemoderniseerde wetboek in de praktijk te beproeven.

4 Wie hebben meegewerkt aan het gemoderniseerde wetboek?

De afgelopen jaren nam het ministerie van Justitie en Veiligheid de verantwoordelijkheid voor modernisering van het wetboek en deed dit in nauw overleg met alle partners uit de strafrechtketen, waaronder de Rechtspraak, het Openbaar Ministerie (OM), de Nederlandse Orde van Advocaten (NOvA), de politie en andere opsporingsdiensten en Reclassering Nederland.

5 Een wetboek dat meer rechtszekerheid biedt

Het gemoderniseerde wetboek draagt bij aan meer rechtszekerheid. Het geeft een wettelijke basis aan recente Europese regelgeving en jurisprudentie van de Hoge Raad en hoge Europese rechtscolleges. Zo is de bestaande jurisprudentie verankerd in het Wetboek van Strafvordering, en dat bevordert een duidelijke en eenduidige uitleg en toepassing van het recht.

6 Kunnen rechtszaken sneller worden afgehandeld met het gemoderniseerde wetboek?

Het gemoderniseerde wetboek legt meer nadruk op het voorbereidend onderzoek dat voorafgaat aan de behandeling van een strafzaak op de rechtszitting. De rechter kan zo - vooral bij grotere strafzaken - beter regie voeren tijdens het voorbereidend onderzoek voordat een strafzaak inhoudelijk wordt behandeld op de terechtzitting.

De nieuwe werkwijze is te kenschetsen als een 'beweging naar voren'. In het gemoderniseerde wetboek is het uitgangspunt dat een strafzaak wordt ingepland voor inhoudelijke behandeling op zitting zodra deze daar klaar voor is. De rechter-commissaris neemt de onderzoeksbeslissingen tot het moment dat de officier van justitie de procesinleiding heeft ingediend. Dat betekent: geen driemaandelijke pro-formazittingen meer, snellere beslissingen en sneller uitvoeren van onderzoekswensen.

Nadat de procesinleiding is ingediend, neemt de zittingsrechter de regie over tot het moment van de inhoudelijke behandeling van de strafzaak. De rechter kan bijvoorbeeld voor de zitting een schriftelijke ronde houden, waarbij de officier van justitie en de verdachte op papier standpunten uitwisselen. Verzoeken om getuigen ter zitting te horen gaan voortaan rechtstreeks naar de rechter in plaats van naar de officier van justitie, zoals nu. De rechter plant waar nodig een regiezitting en bepaalt met het OM en de verdediging wanneer de zaak op zitting wordt behandeld.

De nieuwe praktijk zal leiden tot minder onnodige aanhoudingen van strafzaken. De Commissie Implementatie nieuw Wetboek van Strafvordering constateert dat het gemoderniseerde wetboek belangrijke voorwaarden schept voor kortere doorlooptijden en verwacht dat dit bijdraagt aan een snellere procesvoering en aan het rechtsgevoel van iedere burger.

7 Wat verandert er met het gemoderniseerde wetboek voor slachtoffers en nabestaanden?

Een belangrijk uitgangspunt in het Wetboek van Strafvordering, nu en straks, is dat de opsporing van strafbare feiten gebeurt op een manier die ook recht doet aan de belangen van het slachtoffer.

Dit uitgangspunt komt op een aantal manieren terug in het gemoderniseerde wetboek. Het gemoderniseerde wetboek voorziet bijvoorbeeld in een duidelijker regeling voor slachtoffers die

aangifte hebben gedaan en willen klagen als politie en het Openbaar Ministerie besluiten geen onderzoek in te stellen. In plaats van het bestaande artikel 12 Wetboek van Strafvordering - rechtstreeks belanghebbenden kunnen bij het gerechtshof een klacht indienen als het Openbaar Ministerie besluit iemand niet te vervolgen - komt het nieuwe artikel 3.2.1.: rechtstreeks belanghebbenden, onder wie slachtoffers, kunnen een klacht indienen als het Openbaar Ministerie besluit niet te vervolgen, maar ook als politie en Openbaar Ministerie niet opsporen. De mogelijkheid om beklag in te dienen tegen niet opsporen staat nu niet expliciet in de wet.

Ook komt er een betere regeling voor slachtoffers die willen kennisnemen van het strafdossier: nu nog geldt dat het slachtoffer kennis mag nemen van stukken die voor hem/haar van belang zijn. In de gemoderniseerde wet vervalt de term 'van belang': het slachtoffer hoeft een verzoek om kennis te nemen van de stukken dus niet te onderbouwen en het kan slachtoffers ook niet worden geweigerd om kennis te nemen van stukken wegens gebrek aan belang. Ook krijgen slachtoffers in de toekomstige praktijk meer mogelijkheden om bezwaarschriften in te dienen tegen beslissingen van de officier van justitie, bijvoorbeeld als die besluit om processtukken die door het slachtoffer zijn ingediend niet bij het strafdossier te voegen.

8 Wat verandert er met het gemoderniseerde wetboek voor verdachten en advocaten?

In het gemoderniseerde wetboek wordt de positie van de verdediging op een aantal punten verbeterd. De officier van justitie moet bijvoorbeeld uiterlijk drie maanden nadat de gevangenhouding van een verdachte is bevolen de verdachte en de rechter-commissaris informeren over de stand van het onderzoek. Zo krijgt de verdachte de kans om zijn verdediging beter voor te bereiden.

Nieuw is ook dat de (advocaat van de) verdachte kan vragen om de onderzoeksopdracht van de officier van justitie aan een deskundige aan te passen. In het algemeen geldt dat de verdediging in een vroeg stadium van een strafrechtelijk onderzoek meer handvatten krijgt om invloed uit te oefenen op het onderzoek door deskundigen.

Ook de besluitvorming over (het voortduren van) voorlopige hechtenis verandert. Net als nu kan de rechter besluiten om een verdachte in voorlopige hechtenis te houden tot de inhoudelijke behandeling van zijn/haar strafzaak. Nu beslist de rechtbank over het voortduren van voorlopige hechtenis in een driemaandelijke pro-formazitting. In de toekomst zal een vordering tot verlenging elke drie maanden worden behandeld in de raadkamer; als de voorlopige hechtenis langer dan drie maanden duurt, gebeurt dat in een openbare zitting. Onder de nieuwe wet verandert dus enkel het forum dat beslist over de voorlopige hechtenis.

Personen die verdacht zijn geweest van een misdrijf en zich benadeeld voelen door optreden van een van de partijen in de strafrechtketen, kunnen voortaan terecht bij één loket om schadevergoeding te vorderen: de officier van justitie.

9 Nieuwe opsporingsbevoegdheden

Met het gemoderniseerde Wetboek van Strafvordering kunnen politie en het Openbaar Ministerie beter optreden tegen nieuwe vormen van digitale criminaliteit. Het bevat nieuwe bevoegdheden

om deze vorm van criminaliteit op te sporen, waarbij duidelijk is omschreven wie deze mag inzetten en onder welke voorwaarden. Het gaat bijvoorbeeld om de netwerkzoeking na inbeslagname (opsporingsambtenaren mogen in de toekomst ook netwerken doorzoeken vanaf het bureau, nu mag dat alleen op de plek van de doorzoeking) en het bevel data-analyse (de politie mag aan providers vragen om bewerkte data, in plaats van enkel ruwe data zoals nu). Ook de regels voor onderzoek aan smartphones krijgen een heldere wettelijke basis.

Belangrijk is dat het gemoderniseerde wetboek techniekonafhankelijk is. Het is zo geformuleerd dat het minder gevoelig is voor de snelle ontwikkeling van digitale technieken. Zo kan de opsporing beschikken over de bevoegdheden die nodig zijn om mee te gaan met technische ontwikkelingen.

10 Waarborgen voor privacy

Met de nieuwe en uitgebreide mogelijkheden voor (digitale) opsporing en vervolging komt het gemoderniseerde wetboek ook met waarborgen voor de juiste toepassing ervan. Zeker bij de nieuwe mogelijkheden voor digitale opsporing is gekeken naar de impact die deze kunnen hebben op de privacy; burgers hebben immers recht op bescherming van hun gegevens.

In de afweging moet steeds worden gekeken naar nut, noodzaak en effectiviteit van het gebruiken van opsporingsbevoegdheden. De ernst van het strafbare feit is van belang: Openbaar Ministerie en politie mogen bepaalde bevoegdheden alleen toepassen bij strafbare feiten van een bepaalde zwaarte. En naarmate het om zwaardere opsporingsmiddelen gaat, is het een hogere autoriteit die beslist of de politie die mag gebruiken. Die uitgangspunten gelden onverminderd, ook voor de nieuwe opsporingsbevoegdheden in het gemoderniseerde wetboek.

Politie, bijzondere opsporingsdiensten en het Openbaar Ministerie mogen opsporingsbevoegdheden alleen toepassen als die in redelijke verhouding staan tot het beoogde doel (proportionaliteit) en als het doel niet op een andere, minder ingrijpende manier kan worden bereikt (subsidiariteit). In het gemoderniseerde wetboek worden deze algemene rechtsbeginselen van proportionaliteit en subsidiariteit duidelijk benoemd en expliciet geborgd; in het bestaande wetboek is dat niet het geval.

Ook voor nieuwe opsporingsbevoegdheden is op die manier gewaarborgd dat in een strafrechtelijk onderzoek alleen een inbreuk op de persoonlijke levenssfeer wordt gemaakt als dat noodzakelijk en gerechtvaardigd is.

11 Beeld en geluid als zelfstandig bewijs

Het gemoderniseerde wetboek maakt het mogelijk om beeld- en geluidsopnames te gebruiken als zelfstandig bewijs. Dat kunnen camerabeelden of tapgesprekken zijn, maar bijvoorbeeld ook een opgenomen verklaring van een verdachte. Het is niet langer nodig dat deze eerst in een volledig proces-verbaal worden uitgewerkt.

12 Wat is de rol en taak van de Commissie Implementatie nieuw Wetboek van Strafvordering?

Minister van Justitie en Veiligheid mr F.B.J. (Ferd) Grapperhaus stelde september 2019 de externe Commissie Implementatie nieuw Wetboek van Strafvordering in. Deze onafhankelijke commissie heeft twee taken: een raming maken van de kosten die zijn gemoeid met invoering van het gemoderniseerde wetboek, en het maatschappelijk belang van het wetboek voor het voetlicht brengen.

Voorzitter van de commissie is prof. dr. R.M. (Rianne) Letschert. De andere commissieleden zijn: prof. dr. M.F.H. (Marianne) Hirsch Ballin, drs A.H.M. (André) de Jong en drs K. (Korrie) Louwes.

13 Wat kost invoering van het gemoderniseerde Wetboek van Strafvordering?

De Commissie Implementatie nieuw Wetboek van Strafvordering werkt op dit moment aan een raming van de invoeringskosten. De invoering van het wetboek is een grootscheepse operatie: 100.000 professionals moeten worden opgeleid om ermee te werken en werkprocessen en systemen vragen om aanpassing.

Om te komen tot een goede raming van de kosten die breed wordt gedragen, werkt de commissie samen met alle partners in de strafrechtketen. Ook bekijkt de commissie op welke manier het gemoderniseerde wetboek het best kan worden ingevoerd.

14 Codificering belangrijk

Voor de Rechtspraak is vooral belangrijk dat het gemoderniseerde wetboek bestaande jurisprudentie een plek geeft in de wetgeving, dat de wetgeving wordt aangepast aan nieuwe opsporings technieken en dat de opbouw van het wetboek logischer wordt.

De modernisering geeft rechters goede mogelijkheden om meer dan nu regie te voeren in de aanloop naar de inhoudelijke behandeling van een strafzaak en maatwerk te leveren, stelt de Rechtspraak vast. Daardoor zullen in de toekomst mogelijk minder strafzaken worden aangehouden. Als de rechter meer regie voert, betekent dat wel meer werk. Het gemoderniseerde wetboek alleen leidt niet zonder meer tot kortere doorlooptijden van strafzaken, maar de Rechtspraak streeft daar wel naar. Daarvoor is een speciaal programma, Tijdige Rechtspraak.